

Orjinal Araştırma (AR)
Original Research (AR)

Kuzeyin Görkemli Kaya Tırmanma Duvarı:
Doğankaya/Şahinkaya ve Çevresinin Doğal Özellikleri (Düzköy, Trabzon)
The wonderful Rock Climbing Wall of the North:
Natural Features of Doğankaya/Şahinkaya and its Surroundings
(Düzköy, Trabzon)

Sadettin Korkmaz
korkmaz@ktu.edu.tr
0000-0002-8495-5028

Makale Geçmişi:
Başvuru tarihi:
30 Eylül 2024
Düzeltilme tarihi:
5 Aralık 2024
Kabul tarihi:
26 Aralık 2024

Anahtar Kelimeler:
Dağcılık,
Tırmanma duvarı,
Tırmanma eğitimi,
Doğankaya-Düzköy

Article history:
Received:
30 September 2024
Adjustment:
5 December 2024
Accepted:
26 December 2024
Keywords:
Mountaineering,
Climbing wall,
Climbing training,
Doğankaya-Düzköy

Öz

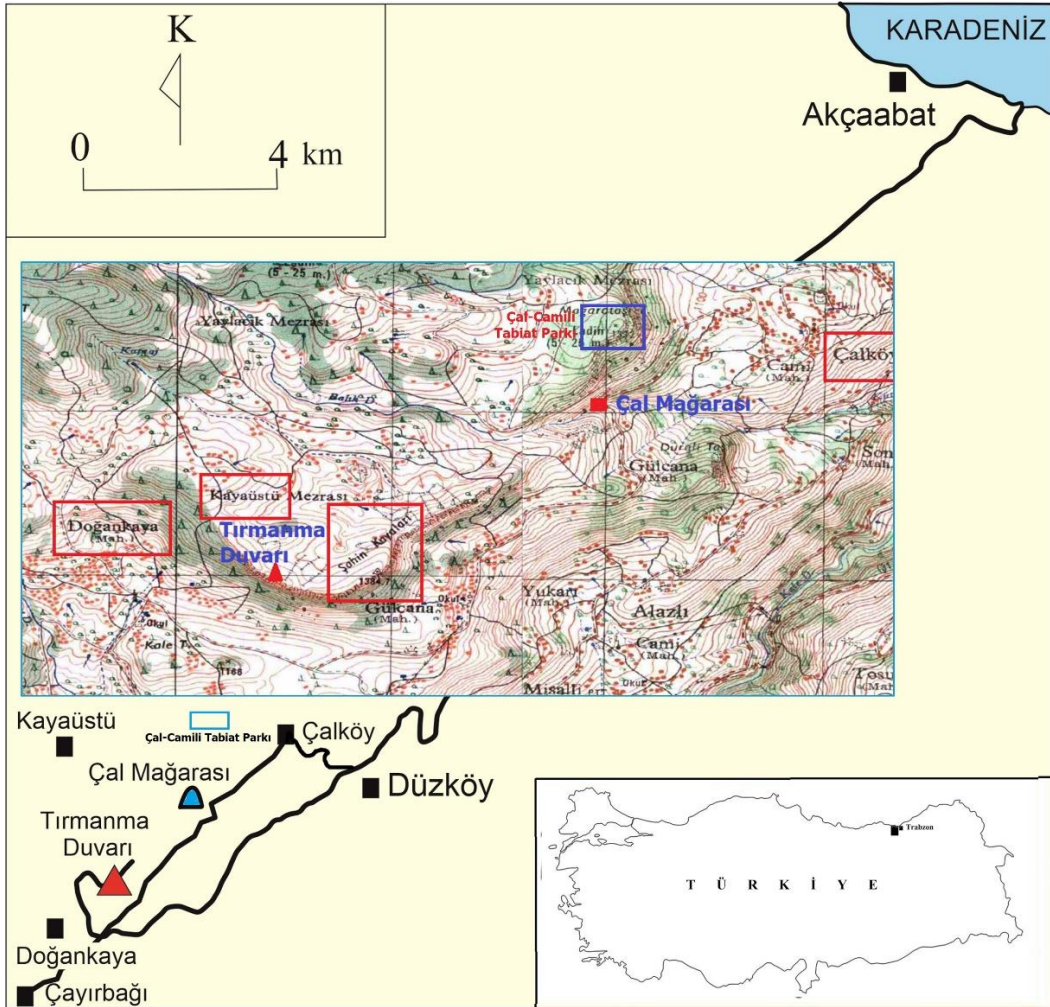
Doğal kaya tırmanma duvarları, adrenalini seven dağcılarının hem ipli ve hem de ipsiz olarak tırmandığı doğal kayalardan oluşan duvarlardır. Bu duvarları oluşturan kayaların katmanlanma durumu, kırık ve çatlak sistemleri, kayaların ayrışma durumu, duvarın eğimi ve yüksekliği gibi özellikler bir duvarın başlıca ölçütlerindedir. Özellikle kaya tırmanma eğitimi ve serbest tırmanış için seçilen ortamlardaki kayalar sağlam, sert ve dayanıklı olmalıdır. Doğankaya tırmanma duvarının bulunduğu konum, duvarın eğimi ve yüksekliği, kayaların sağlamlığı, kaya düşme riskinin çok az olması ve çevrenin doğal güzellikleri nedeniyle görkemli bir duvardır.

Abstract

Natural rock climbing walls are composed of natural stones that thrill-seeking climbers scale with or without the use of ropes. The stratification of the lithological formations constituting these vertical or near vertical structures, the presence of joint and/or joint systems, the extent of the weathering processes affecting the rocks, as well as the dip and height of the wall are the principal factors that define a climbing wall. Particularly, the geological materials in the environments chosen for the purposes of rock climbing training and free climbing should exhibit characteristics of robustness, hardness, and durability. The Doğankaya climbing wall is distinguished as an exemplary climbing site owing to its geographical positioning, the dip and height of the wall, the robustness of the rock materials, the minimal risk associated with rockfall, and the inherent aesthetic appeal of the surrounding landscape.

Giriş

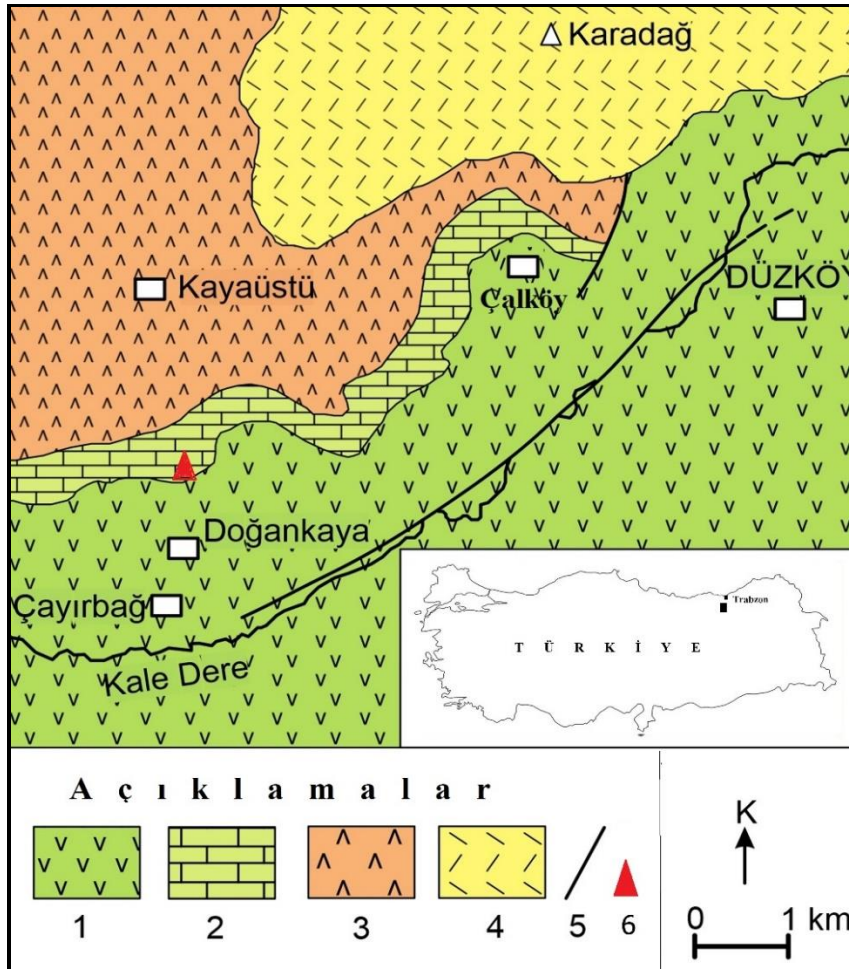
Türkiye'nin kuzeyinde, ormanların ve yeşil doğanın içinde yer alan Doğankaya/Şahinkaya tırmanma duvarı ve çevresi muhteşem görsel güzellikleri olan bir bölgedir. Bu doğal jeolojik yapının Karadeniz Bölgesinde bir benzeri daha yoktur. Duvar, Trabzon'un Düzköy ilçesinin güneybatısında Çayırbağ-Doğankaya Mahallesi yakınlarında Şahinkayaları olarak adlandırılan sarp kayalıklarda yer alır. Trabzon-Düzköy 37 km, Düzköy-Doğankaya ise 11 km olup, duvarın Trabzon'a uzaklığı ise toplam 48 km kadardır. Duvara Düzköy-Çayırbağ üzerinden ulaşılabilirdiği gibi, Düzköy-Çalköy üzerinden de ulaşım sağlanabilir (Şekil-1). Tüm ulaşım yolları asfalt olup, sadece Doğankaya-Kayaüstü mahalle yolunun üçüncü virajından duvara 200 m kadar yatay patika bir yolla ulaşılmaktadır. Patikanın sonunda ise dağcıların kullanması için iki adet kamelya yapılmıştır. Duvarın Trabzon'a yakınlığı nedeniyle, başta KTÜDAKS olmak üzere, bölgede bulunan ve dağcılık sporuyla ilgilenen kişiler ve kulüpler hemen her hafta sonu burada tırmanış eğitimi yapmaktadır. Doğal duvarının bulunduğu Kireçtaşı istifi, 1/25.000 ölçekli topografik haritalarda "Şahinkayaları" olarak adlandırılmıştır. Duvar her ne kadar Doğankaya Mahallesi'ne yakın olsa da ve bu isimle anılsa da gerçekten bu kayaların adı "Şahinkayaları"dır. Bu nedenle "Doğankaya-Şahinkaya Doğal Kaya Tırmanma Duvarı" olarak adlandırılmasının daha uygun olacağı görüşündeyim. Çünkü Kireçtaşı istifi batıda Doğankaya'dan başlayarak, doğuya doğru Gülcana ve Çalköy'e kadar uzanan bir bölgeyi kapsamaktadır. Şahinkaya Kireçtaşı birimi aynı zamanda, bir turizm destinasyonu olan Çal Mağarası'nın ve diğer karstik yapıların da içinde bulunduğu yer olması nedeniyle de ayrı bir öneme sahiptir. Bölgenin başlıca jeolojik, jeomorfolojik ve diğer doğal özellikleri aşağıda açıklanmıştır:

Şekil-1 Doğankaya-Şahinkaya tırmanma duvarı ve çevresinin konum haritası

Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

Düzköy bölgesi Jura'dan başlayarak Neojen sonuna kadar tüm Pontidleri karakterize eden istiflerin varlığı ile dikkati çeker (Korkmaz, 1995). Doğankaya tırmanma duvarının bulunduğu yörede, Üst Kretase-Eosen volkanizmasının yaygın olmasına karşılık, yer yer çok iyi gelişmiş tortul istifler de yüzeyler. Doğankaya tırmanma duvarı ve çevresinde, kaya türü özellikleri ve yaşları birbirinden farklı dört ayrı formasyon yüzeyler (Korkmaz, 1993). En altta yer alan ve Düzköy Formasyonu olarak adlandırılan Üst Kretase yaşlı birim, başlıca tortul arakatmanlar içeren andezitik, bazaltik ve dasitik kayalar ile bunların piroklastlarından meydana gelmiştir. Bu birim üzerine gelen Üst Kretase-Paleosen yaşlı Şahinkaya Kireçtaşı, esas olarak masif ve yer yer kalın tabakalanma gösteren fosilli kireçtaşlarından oluşmuştur (Korkmaz, 1993; Ayaz ve diğ., 1996; İnan ve diğ., 1999). Doğankaya tırmanma duvarının bulunduğu bu birim inceleme alanında başlıca Şahinkayaları, Doğankaya ve Gülcana Mahalleri'nin kuzeyi, Kayaüstü Mezrası, Mağarataşı Tepe ve Çalköy dolaylarında yüzeyler. Formasyonun Şahinkayalar'da ölçülen kalınlığı 125 m kadar olup, arazide dik yarılar (falezler) oluşturmasıyla tipiktir. Birim Tonya yöresinde, kıltaşı ve marn aralanmasından oluşan aynı yaşlı Tonya Formasyonu ile yanall geçişlidir. Bölgenin kuzey-kuzeybatı bölümünde yüzeyleyen ve Foldere formasyonu olarak adlandırılan Eosen yaşlı birimler esas olarak, masif ve kalın bir yapı gösteren ve tortul arakatmanlar içeren andezitik ve bazaltik kayalar ile bunların piroklastlardan meydana gelmiştir. Bu formasyon, Şahinkaya Kireçtaşı ve diğer birimler üzerine uyumsuz olarak oturur. Bölgenin kuzeydoğu kesiminde Karadağ çevresinde ise başlıca aglomeralar ile olivin-ojitli bazalt çakıllarından oluşan Miyo-Pliyosen yaşlı genç birimler yüzeyler (Şekil-2).

Şekil-2 Düzköy yöresinin jeoloji haritası (Korkmaz, 1993'den); 1) Düzköy Form. (Geç Kretase) 2) Şahinkaya Kireçtaşı (Geç Kretase-Paleosen); 3) Foldere Form. (Eosen); 4) Karadağ Form. (Miyo-Pliyosen); 5) Fay; 6) Tırmanma Duvarı.

Yaklaşık 3-4 km uzunluğunda olan Kireçtaşı istifinin güney-güneydoğu cephesi 50-100 m arasında değişen yükseklikte dik yarlar (falezler) oluşturmasıyla tipiktir (Foto-1). Bu dik yarların (falez) yapısı ancak çok eski (paleo) bir heyelan oluşumuyla açıklanabilir. Kireçtaşı istifinin güney-güneydoğu yönü, güneye doğru kayarak günümüzdeki morfolojik yapı oluşmuştur. Kaymayı tetikleyen neden ise muhtemelen Kale Deresi'nin vadi tabanını aşındırması ve yamaçların dengesini bozması olabilir. Özellikle Doğankaya-Gülcana mahalleleri arasındaki düzlük alanın yanı sıra, kurumuş bir heyelan gölü ve heyelan topuğu yapısı gözlenmiş olup, bu veriler dik yar (falez) yapısının heyelana bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Foto-1 Şahinkaya Kireçtaşı ve dik yarlardan oluşan tırmanma duvarları

Doğankaya Tırmanma Duvarının Özellikleri

Tırmanma duvarı, Doğankaya Mahallesi'nin kuş uçuşu yaklaşık 350 m doğusunda Şahinkaya Kireçtaşı istifinde yer almaktadır. İlk defa 2003 yılında Öztürk Kayıkcı'nın, duvarda 8 adet boltlu rota açmasıyla kaya tırmanışları başlamış ve daha sonra yeni rotalar açılarak bir tırmanış bahçesi kurulmuştur (Foto-2). Tırmanma duvarı, masif ve kalın katmanlı Kireçtaşından oluşmuştur. Duvarın eğimi yaklaşık 80-90 derece diklikte olup, yer yer de yamaç içine doğru ters yönde eğimli yüzeyleri vardır. Kireçtaşı istifinin katman sınırları ve yüzeyi aşınmadan dolayı tırtıklı ve basamaklı bir yapı oluşturmuştur. Bu özellik, dağcılara duvara tutunma ve tırmanmada büyük kolaylıklar sağlamaktadır (Foto-3).

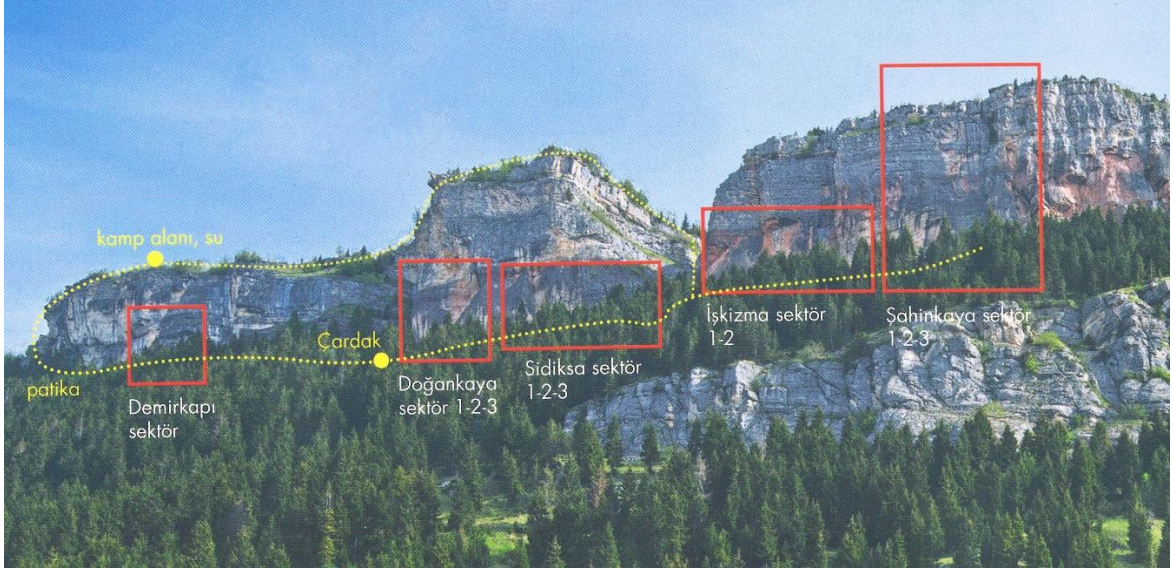

Foto-2 Şahinkaya kireçtaşı duvarının TEDAK tarafından belirlenen sektörleri (Kayıkcı, 2018).

Foto-3 Doğankaya-Şahinkaya kireçtaşı tırmanma duvarının katmanlı yapıları

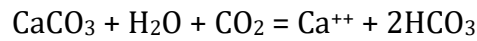
Duvar oldukça sert masif ve kalın Kireçtaşı istifinden oluştuğu için kaya düşme riski çok az olup, güvenli tırmanma eğitimleri için son derece uygundur. Duvarda hem tek ip boylu ve hem de çok ip boylu tırmanışlar için eğitimler verilebilir. Ancak daha çok tek ip boylu tırmanma eğitimleri verilmektedir. Tırmanıcılar için, duvarın değişik yerlerine emniyet amaçlı çok sayıda sabit ve kalıcı boltlar çakılmıştır (Foto-4). Tırmanma sırasında doğacak herhangi bir riskli durumda hem bitişikteki Doğankaya Mahallesi'nden hem de 11 km uzaklıktaki Düzköy ilçe merkezinden kolaylıkla yardım sağlanabilir.

Foto-4 KTÜDAKS öğrencilerinin tırmanma eğitimleri

Karstik Yapılar ve Doğal Çevresel Özellikler

Masif-kalın katmanlı kireçtaşlarından oluşan Şahinkaya Kireçtaşı istifinin içinde, gerek yeraltı suları ve gerekse yüzey sularının aşındırması sonucu mağaralar, dolinler, travertenler, sarkıtlar ve diktler gibi çeşitli karstik yapılar oluşmuştur. Karstik yapılar, kireçtaşlarındaki kalsit minerallerinin çözünmesi ve çökelişi ile meydana gelir ve aşağıda verilen kimyasal reaksiyonla ifade edilir (Lutgens ve diğ., 2013).

Bu denklemde su içerisindeki CO₂ çözünürlüğü, kireçtaşlarının çözünürlüğünü kontrol eden en önemli faktördür. Hafif asidik yağmur suları da kireçtaşlarını çözebilecek özelliktedir. Ayrışmada diğer bir faktör fay ve kırık hatları boyunca süzülen suların ayrışmayı hızlandırmasıdır.

Bölgedeki bu karstik yapılardan en önemlisi ise, 2003 yılında turizme açılmış olan Çal Mağarası'dır. Çal Mağarası, Trabzon İli Düzköy İlçesi'nin 9,5 km güneybatısında denizden 1050 m yükseklikte Çalköy Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Mağara girişi, Çalköy'den Çayırbağı Mahallesi'ne giden yolun birinci kilometresinde Kütüklük Deresi üzerindeki vadide bulunmaktadır. Yaklaşık KD-GB

doğrultusunda uzanan Çal Mağarası 450 m uzunluğunda olup, 225. metrede iki kola ayrılmaktadır. Mağaranın tavan yüksekliği 2 m ile 20 m arasında değişmektedir. Genişliği ise oldukça dar olup, birkaç metre kadardır. Mağaranın içerisinde ırmak, göl, kaynak, traverten, sarkıt-dikit, sütun gibi yapılar bulunmaktadır (Foto-5). Mağaranın girişine yaklaşık 230 m uzaklıktaki ilk odada oldukça güzel sarkıtlar ve travertenler gözlenmektedir. Ayrıca burada küçük bir göl de oluşmuştur. Mağara içerisinden yer altı nehri akmakta olup, bu nehrin taşıdığı su miktarı da mevsimsel olarak değişmektedir. Mağaranın içindeki nehir hem yer altı sularından ve hem de yüzeyden beslenmektedir. Ayrıca mağaranın girişinde, yüzeyden akan başka bir ırmak daha bulunmaktadır. Bu akış mağaranın girişinde küçük bir şelale oluşturmaktadır. Bu ırmağın suyu da mevsimsel olarak değişiklik gösterir. İlkbaharda su akışı oldukça boldur, buna karşın sonbaharda hiç su akışı olmaz.

Şahinkaya Kireçtaşı üzerinde, Kayaüstü Mahallesi'nde birkaç adet dolin gözlenmiş olup, bunlar oval şekilli erime çukurluklarıdır. Genellikle derinlikleri az, fakat genişlikleri fazladır. Boyutları ortalama 25-50 m civarında değişmektedir. Ayrıca, Şahinkaya Kireçtaşı istifini çevreleyen alanlar tümüyle ladin ormanları ile kaplı olup, hem ormanlar ve hem de kireçtaşlarının oluşturduğu dik yarlar görsel güzellikler oluştururlar.

Foto-5 Çal Mağarası'nın girişi ve bahar mevsiminde oluşan şelale ile mağaradaki sarkıtlar

Bu özellikleri nedeniyle, bölgede turizm alt yapısı için projeler hazırlanmakta ve bu projelere bağlı olarak yeni tırmanma alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları, seyir terasları, sosyal tesisler ve benzeri alt yapı çalışmaları planlanmaktadır (Foto-6a). Ancak, bu kadar yoğun bir alt yapı çalışmasının, bölgenin doğal özelliklerini büyük ölçüde bozmasının yanı sıra, çeşitli çevresel sorunlar yaratacağı da unutulmamalıdır. Buna karşılık, doğayı fazla bozmadan (Şekil-6b) daha az tesisin ve bir seyir terasının yeterli olabileceği düşüncesindeyiz.

Foto-6 a) Doğankaya-Şahinkaya çevresinde yapılması planlanan alanlar b) Şahinkaya Kireçtaşı ve çevresinin doğal durumu

Çal-Camili Tabiat Parkı

Bölgedeki doğal alanlardan biri de Çal-Camili Tabiat Parkıdır. Trabzon'a 46 km, Düzköy İlçesine 9 km uzaklıkta ve yaklaşık 1300 m yükseltisi olan tabiat parkı, 2011 yılında Orman Bakanlığı Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından Çal-Camili Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir (KKE, 2011). Özellikle biyolojik (bitki ve yaban hayatı) çeşitliliği, ilginç jeolojik unsurlar ve doğal manzara güzelliği tabiat park statüsü kazandırılmasında önemli yer tutmaktadır (Araz ve diğ., 2017). Yaklaşık 8 hektarlık bir alanı kapsayan tabiat parkında başlıca ladin, kayın, orman gülleri ve benzeri ağaçlar ve çeşitli çiçekler yer almaktadır. Parkta günübirlik turlar, yaban hayatı ve doğa gözlemi, doğa yürüyüşleri ve kampçılık gibi faaliyetler yapılabilmektedir. Parkın bulunduğu alandan bir seyir terası gibi, muhteşem bir manzara ve çevre vadiler gözlenebilmektedir.

Sonuç

Doğankaya tırmanma duvarının bulunduğu Şahinkaya Kireçtaşı istifi, dağcılar için ideal bir tırmanma duvarı olmasının yanı sıra, kaya türü özelliği, çeşitli karstik yapıları ve mağaraları nedeniyle de Jeoloji Mühendisliği Bölümü öğrencileri için mesleki anlamda uygulama ve bilgi edinme ortamıdır. Bu yöre aynı zaman da doğal bitki örtüsü ve ladin ormanları nedeniyle de görsel güzellikleri olan bir yerdir. Bölge Trabzon'a yakınlığı nedeniyle hem dağcılık sporu hem mağara turizmi ve hem de doğal güzellikler açısından bir turizm destinasyonu olarak öne çıkmaktadır.

Teşekkür

Bu çalışmaya katkı veren başta KTÜDAKS (KTÜ Dağcılık ve Kış Sporları Kulübü) olmak üzere, KTÜ öğretim üyeleri Prof.Dr. E. Başar, Prof.Dr. Y. Eyüboğlu, Prof.Dr. F. Gültekin ve Prof.Dr. R. Kara-Gülbay'a teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Araz, N., Köroğlu, F., Kandemir, R., (2017), Çal-Camili (Trabzon) Tabiat Parkı Yakın Çevresindeki Jeolojik Kaynak Değerler ve Jeoturizm Potansiyeli, 70. Türkiye Jeoloji Kurultayı, Bildiri Özleri s.206, 10-14 Nisan, Ankara.
- Ayaz, F., Korkmaz, S., Yılmaz, C. (1996), Yay İçi Havzalardaki Resifal Karbonat Birikimlerine Bir Örnek: Şahinkaya Kireçtaşı (Üst Kretase), Düzköy-Trabzon, KTÜ Jeoloji Müh. Bölümü 30. Yıl Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s.610-623, Trabzon
- İnan, N., İnan, S., Kurt, İ., (1999), Doğu Pontidler'de Uyumlu Bentik K/T Geçişi: Tonya Formasyonunun (GB Trabzon) Şahinkaya Üyesi, Türkiye Jeoloji Bülteni, 42/2, s.63-67.

- Kayıkçı, Ö., (2018), Trabzon Şahinkaya Tırmanış Rehberi, TEDAK Trabzon Tenis Dağcılık Kayak İhtisas Kulübü Yayını.
- KKE/Karadeniz Kültür Envanteri, (2011), Çal-Camili Tabiat Parkı, Trabzon Orman İşletme Müdürlüğü.
- Korkmaz, S., (1993), Tonya-Düzköy (GB Trabzon) yöresinin stratigrafisi, Türkiye Jeoloji Bülteni, 36/1, s.151-157.
- Korkmaz, S., Tüysüz, N., Er, M., Musaoğlu, A., Keskin, İ. (1995), Stratigraphy of the Eastern Pontides, NE-Turkey, Geology of the Black Sea Region (Eds. Erler et al.) MTA ve JMO, s. 59-68, Ankara.
- Lutgens, F.K, Tarbuck, E.J., Tasa,D. (2013). Genel Jeoloji: Temel Kavramlar (Çeviri Ed. C. Helvacı), Nobel Yayınevi No: 531, 547 s., Ankara.